

İhtiyati Tedbire Muhalefet

Opposition to Interim Measure

Abdullah Batuhan BAYTAZ*^{ID}, Ayşe Ece ACAR**^{ID}

ÖZ

İhtiyati tedbirin etkin olabilmesi ve tedbirden beklenen yararın sağlanabilmesi için Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer verilen ihtiyati tedbire muhalefetin cezasına ilişkin düzenleme, Kanun'un 398. maddesinde yer almaktadır. İhtiyati tedbire muhalefete ve bunun yaptırımına dair düzenleme incelenirken, maddi unsur kapsamında, tedbire muhalefeti gerçekleştirebilecek kişiler, tedbire muhalefetin konusu ve ilgili fiil ele alınmalıdır. Bu kapsamda söz konusu düzenleme Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer almakta olsa dahi, ceza hukukuna dair prensipler çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: İhtiyati Tedbir, İhtiyati Tedbir Kararına Muhalefet, Disiplin Hapsi, Şikâyet, İtiraz.

ABSTRACT

In order for the preliminary injunction to be effective and for the expected benefit of the measure to be achieved, the regulation regarding the penalty for non-compliance with the preliminary injunction stipulated in the Code of Civil Procedure is included in Article 398 of the Law. When examining the regulation on non-compliance with the preliminary injunction and its sanctions, within the scope of the material element of the offense, the individuals who can violate the preliminary injunction, the subject of non-compliance with the measure, and the relevant act should be considered. In this context, although the mentioned regulation is stipulated in the Law on Legal Procedures, it should be evaluated within the framework of principles of criminal law.

Keywords: Keywords: Interim Measure, Opposition to Interim Measure Decision, Disciplinary Imprisonment, Complaint, Objection.

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı.

** Araş. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usûl ve İcra İflâs Hukuku Anabilim Dalı, ecedelipinar@gmail.com

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Abdullah Batuhan BAYTAZ

E-posta/E-mail: bbaytaz@istanbul.edu.tr / bbaytaz@hotmail.com

Geliş Tarihi/Received: 20.12.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 30.12.2023

I. GİRİŞ

İhtiyati tedbir, yargılama sürecinde dava konusunda meydana gelebilecek ve hükmün icrasını imkânsız kılacak ya da güçleştirecek değişikliklere karşı öngörülen geçici bir hukuki güvencedir. Yargılama sonucunda verilecek kararın icrasına imkân tanımak üzere hukuk mahkemesi tarafından verilen tedbir kararlarının uygulanması son derece önemlidir. Bu bakımdan kanun koyucu, mahkeme tarafından verilen ihtiyati tedbir kararının gereklerini yerine getirmeyenler bakımından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinde disiplin hapsi öngörmüştür.

Doktrinde ihtiyati tedbire muhalefet, suç olarak adlandırılrsa da, çalışmamızda suç olarak nitelendirilmemiş olup, bu bilinçli bir tercihtir. Nitekim suç, karşılığında yaptırım olarak hapis cezası ve adli para cezası öngörülen haksızlık olarak tanımlanabilir. Ancak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinde yer alan tedbire muhalefetin yaptırımını disiplin hapsi olarak kabul edilmiştir. Disiplin hapsi aşağıda detaylı olarak üzerinde durulacağı üzere, kamusal faaliyetlerde kurallara uyulmasını sağlamak amacıyla uygulanan bir yaptırım türü olup, bir suç karşılığında verilen hapis cezası niteliğine sahip değildir.

Çalışmamız kapsamında öncelikle ihtiyati tedbir kavramı genel hatlarıyla ele alınacak, akabinde ise verilen ihtiyati tedbir kararlarına aykırı davranılması ya da ihtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uyulmaması hâlinde uygulama alanı bulacak olan ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesi hükmünde düzenlenmiş bulunan ihtiyati tedbir kararına muhalefetin unsurları anlatılacaktır. Son olarak ise muhalefet sonucu öngörülen yaptırımını ve bu yaptırımın infazına dair özellik arz eden hususlar incelenecektir.

II. İHTİYATİ TEDBİR KAVRAMI

İhtiyati tedbir, bir davanın neticelenmesine kadar olan süreçte dava konusunda meydana gelebilecek ve hükmün icrasını imkânsız kılacak ya da güçleştirecek değişikliklere karşı öngörülmüş bir geçici hukukî korumadır¹. İhtiyati tedbirin amacı, dava konusunda meydana gelebilecek değişikliklerle hak sahibinin telafisi mümkün olmayan zararlara uğramasının engellenmesi ya da durdurulmasıdır². Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 389'da ihtiyati tedbirin şartlarına yer verilmiştir. Bu düzenlemeye göre, mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli

1 Muhammet Özeken, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (On İki Levha Yayıncılık, 2017) 2461; Cengiz Serhat Konuralp, *İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Tedbirler* (On İki Levha Yayıncılık, 2013) 6; Mustafa Göksu, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre İhtiyati Tedbirin Uygulanmasını Talep Etme Zorunluluğu' 2015 2 (16) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1253, 1256; M. Serhat Sarısözen, 'İhtiyati Tedbir Kararlarına Karşı Başvuru Yolu ve İçtihadı Birleştirme Kararı' , 2015 2 (16) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1321, 1321-1322; Efe Direnisa, 'İhtiyati Tedbir Kararına Muhalefet Düzenlemesinin (HMK m. 398) İptal Edilmesi ve İptal Kararının Sonuçları Hakkında Bir Değerlendirme', (2019) 11 (25) Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi 97, 99; Ramazan Korkmaz, *Haksız İhtiyati Tedbir ve İhtiyati Hacizden Kaynaklanan Tazminat Davası*, (On İki Levha Yayıncılık, 2020) 29.

2 Özeken (n 1) 2462; Sarısözen (n 1) 1323; Direnisa (n 1) 99; Korkmaz (n1) 30. "...İhtiyati tedbir kararı ile yargılama sonunda verilecek hükmün uygulanabilir olması imkânının ayakta tutulması ve bu şekilde hak arama özgürlüğü kapsamında etkin bir hukuki korumanın sağlanması hedeflenmektedir...". AYM GK, E 2018/1, K 2018/83, 11.07.2018 (Resmî Gazete Tarih-Sayısı: 20/2/2019-30692).

ölçüde zorlaşması ya da tamamen imkânsız hâle gelmesi veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğması tehlikesinin bulunması durumunda, ihtiyati tedbir kararı verilebilecektir. İhtiyati tedbir, uyuşmazlık konusu hakkında verilebilir (HMK m. 389, f. 1).

İhtiyati tedbir, dava açılmadan önce talep edilebileceği gibi, dava açıldıktan sonra da talep edilebilir. Dava açıldıktan sonra ihtiyati tedbir asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilebilir. Dava açılmadan önce ise esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemeden ihtiyati tedbir talebinde bulunulabilir (HMK m. 390, f. 1).

İhtiyati tedbir talebinde bulunan taraf, dayandığı ihtiyati tedbir sebebinin ve türünü dilekçesinde açıkça belirtmek ve davanın esas bakımından haklılığını yaklaşık olarak ispat etmek zorundadır (HMK m. 390, f. 3). İhtiyati tedbir talebinin kabulü üzerine mahkemenin karar verebileceği tedbirler Kanun'da sınırlandırılmamıştır³. Mahkeme, somut olaya göre her türlü tedbir kararını verebilecektir⁴. İhtiyati tedbirler teminat amaçlı, düzenleme amaçlı veya eda amaçlı olabilir⁵. Nitekim Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 391'de de mahkemenin ihtiyati tedbir talebini kabul etmesi durumunda, tedbire konu olan mal veya hakkın muhafaza altına alınması veya bir yediemine tevdi edilmesi ya da bir şeyin yapılması veya yapılmaması gibi, sakıncayı ortadan kaldıracak veya zararı engelleyecek her türlü tedbire karar verebileceği düzenlemesine yer verilmiştir.

Mahkemenin ihtiyati tedbire karar vermesi durumunda, tedbir isteyen tarafın bu kararın uygulanmasını talep etmesi gerekir. Tedbirin uygulanması süresi içinde talep edilmezse, kanuni süre içinde dava açılmış olsa bile, tedbir kararı kendiliğinden kalkacaktır. Tedbir kararının uygulanması, bu kararın, tedbir isteyen tarafa tefhim veya tebliğinden itibaren bir hafta içinde talep edilmelidir (HMK m. 393, f. 1)⁶. İhtiyati tedbir kararının uygulanmasının talep edileceği merci, icra dairesidir. Bu hususta yetkili icra dairesi, kararı veren mahkemenin yargı çevresinde bulunan veya tedbir konusu mal ya da hakkın bulunduğu yer icra dairesidir (HMK m. 393, f. 2). Başka bir ifadeyle, İhtiyati tedbir kararını uygulayacak icra dairesi, kararı veren mahkemenin bulunduğu yerdeki icra dairesidir ancak tedbir kararının başka yerde icra edilmesi gerekiyorsa, tedbir konusu malın ya da hakkın bulunduğu yer icra dairesinden de tedbirin icrası talep edilebilir⁷. Ayrıca mahkeme tarafından, kararında belirtmek suretiyle, yazı işleri müdürü de tedbirin uygulanmasında görevlendirilebilir.

3 Özekes (n 1) 2501; Korkmaz (n 1) 33.

4 Özekes (n 1) 2501; Korkmaz (n 1) 33.

5 Özekes (n 1) s. 2501-2519; Ejder Yılmaz, *Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri* (Yetkin Yayınları 2001) 170; Evrim Erişir, *Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri* (On İki Levha Yayıncılık 2013) 351; Ali Cem Budak ve Varol Karaaslan, *Medenî Usul Hukuku* (Adalet Yayınevi 2017) 303; Göksu (n 1) 1260-1261; Konuralp (n 1) 40; Korkmaz, (n 1) 30.

6 İhtiyati tedbirin kendiliğinden kalkacağı bir diğer hâl HMK m. 397, f. 1'de düzenlenmiştir. Dava açılmadan önce verilen ihtiyati tedbir kararının uygulanmasının talep edildiği tarihten itibaren iki hafta içinde esas hakkındaki davasını açılıp ve dava açıldığına ilişkin evrak, kararı uygulayan memura ibraz edilerek dosyaya koydurulmazsa, tedbir kendiliğinden kalkacaktır.

7 Cengiz Serhat Konuralp, '6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre İhtiyati Tedbirler', (2013) (LXXI) İÜHFİM 225, 257.

III. İHTİYATİ TEDBİRE MUHALEFET VE YAPTIRIMI

A. İLGİLİ MEVZUAT

İhtiyati tedbire muhalefetin cezasına ilişkin düzenleme, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinde yer almaktadır. Söz konusu maddenin birinci fıkrası düzenlemesi şu şekildedir: “*İhtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymayan veya tedbir kararına aykırı davranan kimse, ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren altı ay içinde şikâyet edilmesi üzerine, altı aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılır. Görevli ve yetkili mahkeme, esas hakkındaki dava henüz açılmamışsa, ihtiyati tedbir kararı veren mahkeme; esas hakkındaki dava açılmışsa, bu davanın görüldüğü mahkemedir.*”

İhtiyati tedbire muhalefetin yaptırımına ilişkin düzenlemenin amacı ihtiyati tedbirin etkin olabilmesi ve tedbirden beklenen yararın sağlanabilmesidir⁸. Bu maddenin mevcut hâli 22.07.2020 kabul tarihli ve 7251 sayılı Kanun'un 43. maddesi ile yapılan değişiklik sonrası hâlidir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinin 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile yapılan değişiklik öncesi hâlinin 1. fıkrasının birinci cümlesi Anayasa Mahkemesi tarafından 11.07.2018 tarihli bir karar ile iptal edilmiştir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde 398'in iptal kararı öncesi hâli şu şekildeydi: “*İhtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymayan veya tedbir kararına aykırı davranan kimse, bir aydan altı aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılır. Görevli ve yetkili mahkeme, esas hakkındaki dava henüz açılmamışsa, ihtiyati tedbir kararı veren mahkeme; esas hakkındaki dava açılmışsa, bu davanın görüldüğü mahkemedir.*”

Anayasa Mahkemesi'nin verdiği iptal kararının gerekçeleri, ilgili düzenlemenin ihtiyati tedbire muhalefet sebebiyle verilen disiplin hapsi yönünden yapılacak yargılamadaki usul ve esaslar ile başvurulması mümkün kanun yolları yönünden belirli ve öngörülebilir nitelikte olmadığı ve bu belirsizliğin kişilerin hukuki güvenliği ile hak arama özgürlüklerini zedeleyeceğidir. Bu cümlenin iptali nedeniyle doğacak boşluk kamu yararını ihlâl edecek nitelikte olduğundan, iptal hükmünün Resmî Gazete'de yayımlanmasından dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi öngörülmüştür⁹. Bu karar 20 Şubat 2019 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanmış, 20 Kasım 2019 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kararın yürürlüğe girdiği tarihten 7251 sayılı Kanun ile yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihe kadar olan dönemde Kanun'da ihtiyati tedbire muhalefetin cezası konusunda bir boşluk olmuştur. Kanun'da bu boşluğun olduğu dönemde ihtiyati tedbir kararına muhalefet dolayısıyla açılan davalarda, kanun tarafından cezalandırılan bir eylem olmaması nedeniyle, karar verilmesine yer olmadığı kararı verilmiştir¹⁰.

8 Ramazan Arslan, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Geçici Hukuki Korumalar Konusunda Getirdiği Yenilikler', (2013) (Özel Sayı) Bankacılar Dergisi 7, 22.

9 AYM GK, E 2018/1, K 2018/83, 11.07.2018 (Resmî Gazete Tarih-Sayısı: 20/2/2019-30692).

10 “...İstanbul 2. FSHM 2018/163 E. sayılı dava dosyasında (...) iptal edilen hüküm yerine başkaca bir yasal düzenlemenin henüz yapılmadığı, yasal boşluk oluşturduğu anlaşılınca hali hazırda kanunca cezalandırılan bir eylemin öngörülmemesi nedeniyle talep hakkında karar verilmesine yer olmadığına, (...) karar verildiği görülmüştür (...) Eldeki davanın 30/03/2018 tarihli verilen tedbir kararı sonrası, tedbire uyulmaması nedeniyle, 14/03/2019 açılmasından sonra, 20/11/2019 tarihli

7251 sayılı Kanun ile 2020 yılının Temmuz ayında Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yapılan değişiklik ile tedbire muhalefetin cezasına dair kapsamlı bir düzenleme yapılmıştır. Böylece, iptal kararı öncesindeki düzenlemede ihtiyati tedbire muhalefet sebebiyle verilen disiplin hapsi yönünden yapılacak yargılamadaki usul ve esaslar ile başvurulması mümkün kanun yollarına dair belirsizlik artık söz konusu değildir. Bir yaptırım hükmü olan yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 398 ile kanunilik ilkesinin gereği de yerine getirilmiş olmaktadır¹¹. Ancak aşağıda ilgili başlıklar altında detaylı olarak değineceğimiz üzere, söz konusu düzenleme yönünden de eleştirilerimiz bulunmaktadır.

B. KORUNAN HUKUKÎ DEĞER VE TEDBİRE MUHALEFETİN UNSURLARI

İhtiyatî tedbire muhalefet incelenirken, maddi unsur kapsamında tedbire muhalefeti gerçekleştirebilecek kişiler, tedbire muhalefetin konusu ve ilgili fiil ele alınmalıdır. İhtiyati tedbire muhalefet etmekten dolayı sorumlu olabilecek kişi ya da kişiler, mahkeme tarafından verilmiş olan tedbir emrine uyma yükümlülüğü altında olan kişi ya da kişilerdir. Dolayısıyla ceza hukukunda yalnızca belirli niteliğe sahip kişiler tarafından işlenebilecek suç anlamına gelen özgü suçta olduğu gibi burada da yalnızca bu yükümlülük altında bulunan kişiler hakkında tedbire muhalefet nedeniyle disiplin hapsine hükmedilebilecektir.

Tedbire muhalefet ancak gerçek kişiler tarafından gerçekleştirilebilecek olup, tedbirin yükümlüsünün tüzel kişi olması halinde, tüzel kişi hakkında disiplin hapsine karar verilemeyecektir. Bu hâlde disiplin hapsi ancak mahkeme tarafından verilen ihtiyati tedbiri uygulanmasından sorumlu tüzel kişi yetkilisi hakkında uygulanabilecektir¹². Örnek olarak bir bankanın dava konusu teminat mektubunu nakde çevrilmesini önleyen bir ihtiyati tedbir kararı verilmişse, bankanın mektup bedelini nakde çevirerek ödemesi ihtiyati tedbir kararına muhalefet olacaktır. Bu durumda banka aleyhine değil, sorumluluğu bulunan banka yetkilisi aleyhine disiplin hapsi kararı verilecektir. Bir diğer örnek olarak, aleyhine üretim yaşağına dair bir tedbir kararı verilmiş olan şirket tedbir kararından sonra da üretime devam ederse, ilgili şirketin yetkilileri hakkında disiplin hapsi kararı verilebilecektir. Yine buna benzer olarak bir şirket aleyhine ürettiği ürünlerin tarafsız bir üçüncü kişiye yediemin olarak bırakılmasına dair tedbir kararı verilmiş ancak yazılan müzekkereye rağmen şirket yetkilileri

Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Anayasa Mahkemesinin 11/07/2018 tarihli 2018/1 esas, 2018/83 karar sayılı kararı ile 556 sayılı KHK'nin 14. maddesinin iptaline karar verilmiştir. Hukuk yapılamasında, dava açıldıktan sonra ortaya çıkan bir nedenle artık dava konusu edilen talep hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmesine gerek ya da neden kalmıyorsa, burada davanın konusuz kalmasından söz edilebilir. Böyle bir durum söz konusu olduğunda mahkemenin yargılamaya devam etmesine gerek yoktur. Bu durumda mahkemenin bir tespit hükmü niteliğinde olmak üzere esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermesi gerekir...”, İstanbul BAM 44. HD, E 2020/2216, K 2020/169 09.10.2020.

11 Hakan Pekcamtez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özkes, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 Sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme', 2020 (150) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 247, 290-291.

12 Uygulamada konkordatoda mahkemeler tarafından geçici mühlet kararı verilmesinin yanı sıra takipleri durması ve yeni takip başlatılmasının önlenmesine dair tedbir kararları da verildiği, geçici mühlet kararı verilmesi ile takip yaşağının kendisinden başlaması nedeniyle aslında böyle bir tedbir kararının verilmesinin gerekli olmadığı ancak yine de bir tedbir kararı verilmişse artık burada tedbire muhalefet hususunun tartışılması gerektiği hakkında bkz. Müjgan Tunç Yücel, *Konkordato Mühletinin Alacaklılar Bakımından Sonuçları*, (On İki Levha Yayıncılık, 2020), s. 26.

ürünleri teslim etmemişse, ürünleri teslim etmeyen şirket yetkilileri hakkında disiplin hapsine karar verilecektir.

Tedbire muhalefetin konusu, mahkeme tarafından verilen tedbir kararının içeriği ile doğrudan bağlantılıdır. Muhalefetin maddi unsuru kapsamında filler ise ihtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uyulmaması ya da tedbir kararına aykırı davranılması şeklinde söz konusu olabilir. Dolayısıyla tedbire muhalefet teşkil edecek hareket, aktif ya da pasif olabilir.

İhtiyati tedbire muhalefetin kasten gerçekleşmesi gerekir. Hukuka aykırılık unsuru bakımından ise özel bir durum barındırmamaktadır. Ancak tedbire muhalefetten bahsedebilmek için her halükarda öncelikle ihtiyati tedbir kararının usulüne uygun bir şekilde tebliğ edilmiş olması gerekliliği açıktır¹³.

IV. İHTİYATİ TEDBİRE MUHALEFET YARGILAMASI

A. ŞİKÂYET

Kanun koyucu ihtiyati tedbir kararına muhalefeti doğuran davranışların gerçekleştirilmesi durumunda ilgili kişiler hakkında disiplin hapsine hükmedilip hükmedilmeyeceğine yönelik muhakeme sürecinin başlamasını, tarafların yetkili merciler nezdinde şikâyet haklarını kullanmalarına bağlamıştır. Diğer bir deyişle ihtiyati tedbire muhalefeti doğuran bir davranışın bulunması, kişiler hakkında disiplin hapsi muhakemesinin doğrudan başlamasına imkân tanımaz. Yargılamanın başlaması şikâyet şartının gerçekleşmesine bağlıdır.

Şikâyet medeni usûl hukukuna yabancı bir müessesedir. Nitekim Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda şikâyet kavramı 398. madde dışında yer almamaktadır. İcra ve İflas Kanunu'na bakıldığında şikâyet kurumunun mevcudiyeti fark edilse de, teknik anlamda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinde yer alan şikâyetten farklı bir niteliğe sahip olduğu kolayca anlaşılmaktadır. Zira İcra ve İflas Kanunu'nda şikâyet bir muhakeme sürecinin başlaması için gereken muhakeme şartı değil, icra ve iflâs organlarının kararlarının ve işlemlerinin denetlenmesi için öngörölmüş bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁴.

13 “...Tedbire muhalefet eyleminden söz edebilmek ve gerçekleştiğini kabul edebilmek için öncelikle ihtiyati tedbir kararının usulüne uygun şekilde tebliğ edilmesi gerekir. Haberdar olunmayan, geçici hukuki koruma konusu İhtiyati tedbire muhalefetten, rutin bankacılık işlemleri nedeniyle ihlalden, yasanın ifadesi ile muhalefetinden söz edilemez. Aksi halde, bankacılık kanunu kapsamında bankanın olası zararından sorumlulukları doğabilecektir. Emsal, Yargıtay nin 2016/12007 Esas, 2017/6860 Karar ve 12.10.2017 tarihli ilamında, tedbire muhalefet suçunun gerçekleşebilmesi için borçlunun adresine kararın usulüne uygun şekilde tebliğ edilmesi gerekeceği, cezaların şahsiliği ilkesi prensibi gereğince tedbir kararının bizzat adı geçen kişilere tebliğ zorunlu olduğu, HMK 398. maddesi uyarınca tedbire muhalefet suçunun oluşabilmesi için İhtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uyulmaması veya tedbir kararına muhalefet edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Somut olayda, yukarıda ayrıntılı şekilde açıklandığı üzere, işlem tarihinden önce davalılara, İhtiyati tedbir kararının tebliğine dair bir bilgi ve belge olmadığı gibi iddia dahi yoktur. Açıklanan nedenlerle, dava tarihinde yürürlükte bulunan HMK 398. maddedeki, İhtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymamak veya tedbire aykırılık eylemi oluşmadığından mahkemeye verilen karar usul ve yasaya uygun kabul edildiğinden şikâyetçi davacı vekilinin istinaf başvurusunun reddine dair karar verilmesi gerekmele aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur...”, İstanbul BAM 17. HD. E 2019/426, K 2019/849, 02.05.2019.

14 Hakan Pekcanitez ve Cemil Simil, *İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet* (Vedat Yayıncılık 2017) 57; Şanal Görgün, Levent Börü

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinde yer alan şikâyetin ceza muhakemesinde yer alan şikâyet kavramına benzerliği dikkat çekmektedir. Ceza muhakemesi kurumu olan şikâyet, soruşturması ve kovuşturması şikâyete bağlı suçlarda, şikâyet hakkı olan kişi veya kişilerce süresi içinde yetkili mercilere bildirilerek failin cezalandırılmasını talep etme anlamına gelmektedir¹⁵. Diğer bir deyişle şikâyet, ceza muhakemesi hukukunda işlendiği iddia edilen bir fiil için soruşturmanın başlatılması için gerekli şarttır.

Dolayısıyla Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinde yer alan şikâyet kurumunun hukukî niteliği dikkate alındığında, bu kurumun İcra İflas Kanunu'nda yer alan ve yasal çare niteliğine sahip olan şikâyete değil, ceza hukukunda muhakeme engeli hukukî niteliğine sahip olan şikâyete benzediği açıktır. Bu konuda bir benzerlikten bahsedilebilirse de, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda birbir ceza muhakemesi hukukundaki şikâyet kurumunun mevcut olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Ancak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinde yer alan yeni ve detaylı olmayan şikâyet kurumuna dair sorunların çözümü noktasında şikâyet kurumunun düzenlendiği TCK'nin 73 ve CMK'nin 158. maddelerinden faydalanılabilecektir. Nitekim usûl hükümlerinin yorumunda da genel yorum kuralları uygulanır¹⁶.

İhtiyati tedbir kararlarına yönelik şikâyete dair yapılacak bir diğer eleştiri ise Kanun'u 398. maddenin 4. fıkrasında yer alan "... aksi takdirde şikâyetin reddine karar verilir." şeklindeki ifadedir. Burada ortaya konulan husus, incelemenin sonunda tedbire muhalefet tespit edilemez ise şikâyetin reddine karar verileceğidir. Oysa şikâyet, davanın açılmasının istenmesi veya istenmemesiyle bağlantılıdır. Bu bakımdan şikâyet, tedbire muhalefet edilip edilmediğine, edildiye ne süreyle disiplin hapsi verileceğine yönelik incelemenin kendisi değil, yalnızca tüm bu inceleme sürecinin başlamasına imkân sağlayan başvurudur. Dolayısıyla şikâyetin reddi kararının verilmesi, davanın sonunda değil, şikâyet talebinin iletilmesinden sonra mümkün olabilecektir. Bu noktada şikâyet hakkına sahip olmayan bir kişinin şikâyette bulunması veya şikâyetin altı aylık hak düşürücü süre geçtikten sonra yapılması halinde bu karar verilebilecektir. Ancak şikâyet hakkının kullanılmasından sonra dava açılmışsa, bu şikâyet hakkının kullanıldığı, diğer bir deyişle şikâyet başvurusunun kabul edildiği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla şikâyet başvurusunu kabul ederek yargılamaya başlayan mercinin yargılama sonunda vereceği kararın şikâyetin reddi olması mümkün değildir. Zira yukarıda da ifade edildiği üzere şikâyet hakkı kullanılmış ve kabul edilerek yargılamaya başlanmıştır. Burada mahkemenin verebileceği karar, ihtiyati tedbire muhalefet edilmemiş ise tedbire muhalefet ettiği iddia edilen kişi hakkında "disiplin hapsine yer olmadığı" şeklinde olabilir.

ve Mehmet Kodakoğlu, *İcra ve İflas Hukuku* (Yetkin Yayıncılık) 25; Ayşe Ece Acar, *İcra Mahkemesi Kararlarına Karşı İstinaf Kanun Yolu* (On İki Levha Yayıncılık 2022) 13.

15 Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Beta Yayıncılık 2018) 96; Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2021) 132; Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız ve İlker Tepe, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2018) 106.

16 Hakan Pekcanitez, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (On İki Levha Yayıncılık, 2017) 72.

B. ŞİKÂYET HAKKINA SAHİP OLANLAR

İhtiyati tedbire muhalefet durumunda ihtiyati tedbir kararı neticesinde lehine sonuç doğan kişi ya da kişiler şikâyet hakkına sahiptir. Birden çok kişinin lehine tedbir kararı verilmişse, bu kişilerden yalnızca birinin şikâyet yoluna başvurması yeterlidir. Aleyhine şikâyet yoluna başvurulacak kişi ya da kişiler ise, ihtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymayan ya da ihtiyati tedbir kararına aykırı davranan kişilerdir. Bu kişiler taraflar olabileceği gibi üçüncü kişiler de olabilir¹⁷.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tedbire muhalefetin cezasını düzenleyen 398. maddesinin birinci fıkrasında açıkça şikâyet üzerine disiplin hapsi cezası verilebileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla mahkemenin re'sen bu yönde bir inceleme yapıp karar vermesi mümkün değildir.

C. ŞİKÂYET SÜRESİ

İhtiyati tedbir kararına muhalefet edildiğine dair şikâyet, mahkeme tarafından verilen ihtiyati tedbir kararına aykırı davranıldığından öğrenilmesinden itibaren altı aylık süre içerisinde ileri sürülmelidir (HMK m. 398, f. 1). Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 94 uyarınca, taraflar için kanun tarafından belirlenen süreler kesindir. Tarafın, kesin süre içinde yapılması gereken işlemi süresinde yapmamasının sonucu, o işlemi yapma hakkının ortadan kalkmasıdır. Dolayısıyla ihtiyati tedbir kararına aykırı davranıldığından öğrenilmesinden itibaren altı aylık süre içerisinde şikâyette bulunmayan tarafın şikâyet hakkı ortadan kalkacaktır. Sürenin geçmesinden sonra şikâyet başvurusu yapılabilmesi ancak eski hâle getirme şartlarının varlığı halinde mümkün olacaktır. Bu kapsamda, elde olmayan sebeplerle, Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 398 hükmünde düzenlenen şikâyet süresi içinde bir işlemi yapamayan kimse, işlemin süresinde yapılamamasına sebep olan engelin ortadan kalkmasından itibaren iki hafta içinde eski hâle getirme talebinde bulunabilir.

D. ŞİKÂYET USÛLÜ

Şikâyet, görevli ve yetkili mahkemeye, bir dilekçe ile yapılacaktır. Tedbire muhalefet kapsamında şikâyet talebinde bulunulacak görevli ve yetkili mahkeme Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesi hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, henüz bir dava açılmamışsa ihtiyati tedbir kararını veren mahkeme; esas hakkında bir dava açılmışsa da bu davanın görülmekte olduğu mahkeme tedbire muhalefet nedeniyle şikâyet başvurularını incelemekle görevli ve yetkilidir. Dolayısıyla görevli ya da yetkili olmayan bir mahkemeye başvuru yapılması durumunda, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun görev kurallarına ya da yetki kurallarına aykırılığa dair hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Bu bakımdan yapılan başvurunun yetkili ve/veya görevli olmayan bir merciye yapılması hâlinde yetkisizlik veya görevsizlik ileri sürülebilir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinde düzenlenmiş bulunan şikâyet süresini kaçırmış olan taraf eski hâle getirme yoluna başvurmak istiyorsa, bu talep de Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesi uyarınca görevli ve yetkili mahkemeye yapılacaktır.

17 Murat Atalı, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, *Medeni Usûl Hukuku* (Yetkin Yayınları, 2022), s. 713.

Şikâyet üzerine, şikâyet olunan kişiye şikâyet dilekçesi ve duruşma gün ve saatini bildiren bir davetiye gönderilir. Şikâyet olunanın savunma ve delillerini duruşma gününe kadar bildirmesi gerekir. Şikâyet olunan taraf duruşmaya gelmezse, yargılamaya yokluğunda devam edilir ve karar verilir. Bu hususlar, şikâyet olunana gönderilecek davetiyede ihtar edilmelidir (HMK m. 398, f. 2).

E. ŞİKÂYETTEN VAZGEÇME

Şikâyetten vazgeçme, şikâyet hakkı kullanılmasından sonra şikâyetin geri alınması anlamına gelmektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinin 8. fıkrası hükmünde de açıkça ifade edildiği üzere, şikâyet edenin şikâyetinden vazgeçmesi hâlinde dava ve bütün sonuçlarıyla beraber ceza düşecektir. Dolayısıyla şikâyetten vazgeçme, hem davayı ve hem de karar verilmişse disiplin hapsi cezasını düşürmektedir. Şikâyetten vazgeçme şikâyete dair inceleme devam ederken mümkün olabileceği gibi, şikâyet olunan hakkında disiplin hapsi kararı verilmesinden sonra da mümkündür. Disiplin hapsinin infaz ediliyor olması vazgeçmeye engel teşkil etmez. Ancak belirtmek gerekir ki, kanun koyucunun "vazgeçme" kavramını tercih etmesi terminolojik açıdan eleştiriye açıktır. Zira kanun koyucu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, yapılan talebin geri alınması bakımından "vazgeçme" ibaresini değil, "feragat" ibaresini kullanmaktadır. Nitekim Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda feragat, davacının, talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesi olarak düzenlenmiştir (HMK m. 307). Feragat, hüküm kesinleşinceye kadar her zaman yapılabilir (HMK m. 310). Feragat, dilekçeyle veya yargılama sırasında sözlü olarak yapılabilir ve karşı tarafın ya da mahkemenin muvafakatine bağlı değildir (HMK m. 308). Feragat, kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur (HMK m. 311). Dolayısıyla şikâyet eden şikâyet talebinden feragat ederse, aynı sebeplere dayanarak aynı kişiye karşı aynı ihtiyati tedbir kararına muhalefetten dolayı bir kez daha şikâyette bulunamaz.

Yukarıda da belirtildiği üzere kanun koyucunun Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun kullandığı feragat kavramı, 398. maddenin 8. fıkrasında kullandığı vazgeçme ile aynı anlama gelmektedir. Ayrıca bu durum kanun koyucunun kanun değişikliğinde ceza hukukundan etkilenmiş olduğunu da ortaya koymaktadır. Görüldüğü üzere ceza hukukunda vazgeçme ile hukuk muhakemesinde feragat benzer anlamlara gelmektedir Ancak ceza ve ceza muhakemesi hukuku bakımından feragat, medenî usûl hukukundan farklı olarak kişinin hakkını henüz kullanmadan, kullanmayacağına dair irade beyanında bulunması anlamına gelmektedir. Kanunda bu duruma dair herhangi bir açıklık söz konusu olmamakla birlikte, hakkı kullanmayacağına dair irade beyanının mevcudiyeti halinde şikâyet hakkını ilgili fiille ilgili bir daha kullanma imkânının söz konusu olmaması gerektiğini ifade etmek gerekir. Bu bakımdan her ne kadar hukuk muhakemesinde bu anlamda bir düzenleme olmasa da, kanun koyucunun ceza muhakemesi hukukundan da etkilenmesinden kaynaklı olarak ihtiyati tedbir kararına muhalefete rağmen kişi şikâyette bulunmadan şikâyet hakkını kullanmayacağına dair irade beyanında bulunabileceğinin kabulü gerekir.

Bir hak henüz doğmamışsa, o haktan vazgeçilmesi söz konusu olamaz. Bir haktan feragat edilebilmesinin ilk koşulu, o hakkın doğmuş olmasıdır. İhtiyati tedbir kararına muhalefet durumunda, şikâyette bulunmadan şikâyet hakkının kullanılmayacağına dair irade beyanında bulunulabilmesi

bu ilkeye aykırı değildir. Zira burada şikâyet hakkı, tedbire aykırı davranan kişinin tedbire aykırı davranmasıyla ortaya çıkmaktadır.

V. İHTİYATİ TEDBİRE MUHALEFETİN YAPTIRIMI

A. GENEL OLARAK

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinin 1. fıkrasında "...altı aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılır." düzenlemesi yer almak suretiyle, ihtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymayan veya tedbir kararına aykırı davranan kişiler hakkında altı aya kadar disiplin hapsi uygulanabileceği açıkça belirtilmektedir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 398'de öngörülen yaptırım, cezaî bir yaptırım olmasına rağmen medenî usûl hukukunu düzenleyen kanunda düzenlenmiştir. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'un (HUMK) yürürlükte olduğu dönemde, ihtiyati tedbire muhalefeti düzenleyen 113/A maddesindeki düzenleme, yapısı itibarıyla cezaî bir hüküm olması ve dolayısıyla TCK'de düzenlenmesi gerektiği gerekçesi ile eleştirilmiştir¹⁸.

İhtiyatî tedbire muhalefetin cezalandırılması hususunda akla gelebilecek sorulardan bir diğeri, Anayasa m. 38'de yer alan ve hiç kimsenin yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirmemesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamayacağı düzenlemesi ile bu cezanın ne kadar bağdaştığıdır. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi'ne yapılan ve yukarıda anılan iptal başvurusunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 398'in Anayasa m. 38'e aykırılığı da ileri sürülmüş olsa da, Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırılık gerekçesiyle iptal kararı verildiğinden, ayrıca Anayasa'nın 38. maddeleri yönünden inceleme yapılmamıştır¹⁹. HUMK'un yürürlükte olduğu dönemde, öğretide, HUMK m. 113/A'da düzenlenen ihtiyati tedbire muhalefetin cezasının Anayasa m. 38 ile çelişip çelişmediği ele alınmış; doğrudan doğruya sözleşmeden doğan değil, kanundan ve ona dayalı olarak verilen mahkeme kararından kaynaklanan bir suç söz konusu olması nedeniyle HUMK m. 113/A ve Anayasa m. 38'in çelişmediği sonucuna varılmıştır²⁰. Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 398'de düzenlenen ihtiyati tedbire muhalefet de aynı şekilde, bir sözleşmesel yükümlülüğün yerine getirilmemesinden değil, mahkemenin ihtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emrine uyulmaması veya tedbir kararına aykırı davranılmasından kaynaklanmaktadır (HMK m. 398, f. 1). Kaldı ki aşağıda detaylı üzerinde durulacağı üzere disiplin hapsi, bir hapis cezası olmayıp, yalnızca kamusal faaliyetlerin aksamaması için öngörülen bir yaptırımdır. Bu nedenle kanaatimizce Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 398 ile Anayasa'nın 38. maddesi arasında bir çelişki bulunmamaktadır.

18 İbrahim Ercan, 'İhtiyati Tedbir Kararına Muhalefet Edenlerin Cezalandırılması (HUMK M. 113/A)', (2003) 1-2 (11) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 9, 10.

19 AYM GK, E 2018/1, K 2018/83, 11.07.2018 (Resmî Gazete Tarih-Sayısı: 20/2/2019-30692).

20 Ercan (n 18) 10, 13-16.

B. DİSİPLİN HAPSİ

1. Genel Olarak

Disiplin hapsi, kamusal bir faaliyetin yürütülmesine ilişkin kurallara aykırı davranılmasıyla, ilgili faaliyeti aksatan sonuçların doğmasına sebebiyet veren kişilerin bu kurallara uygun davranmasını sağlamak amacıyla uygulanan bir yaptırımdır²¹.

Disiplin hapsi, CMK'nin tanımlar başlıklı 2. maddesinde “*Disiplin hapsi: Kısmî bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, ön ödeme uygulanamayan, tekröre esas olmayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adli sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapsi*” şeklinde tanımlanmıştır.

Kamusal faaliyetler ancak bireylerin ilgili kurallara uygun davranması sonucunda sağlıklı olarak yürütülebilecektir. Bu düzenin sağlanması bakımından kanun koyucu, bireyin süreç içerisinde ne şekilde hareket etmesi gerektiğine dair birtakım yükümlülük yükleyebilir. Bireyin aksi davranışında ise kamusal faaliyetler aksayabileceğinden, ilgili yükümlülükler aykırı davranışlara yönelik birtakım yaptırımlar öngörebilir. Bu yaptırımlardan biri tazyik hapsi olup, bir diğeri de disiplin hapsi olarak karşımıza çıkmaktadır²².

Kanun'da yer alan bu düzenleme, disiplin hapsinin kısmî bir düzeni korumak amacı taşıdığını ifade etse de esasen ne anlama geldiğini ortaya koymamakta, yalnızca disiplin hapsinin sonuçlarına dair bilgi vermektedir. Bu bakımdan öncelikle disiplin hapsinin ne anlama geldiğini ve hukukî niteliği hususlarının açığa kavuşturulması gerekmektedir. Kanun'da yer alan amaç dikkate alındığında, disiplin hapsinin, bireylerin belirli birtakım yükümlülükler uygun davranmalarını sağlamak için getirilen bir hapis olduğu belirtilebilir.

Disiplin hapsi teknik anlamda bir suç karşılığında öngörülmediği için ceza hukuku anlamında hapis cezası olmayıp, hapis cezasından farklı hürriyeti bağlayıcı bir yaptırımdır²³. Disiplin hapsinin seçenek yaptırımlara çevrilememesi, ön ödeme uygulanamaması, tekröre esas olmaması, şartla salıverilme hükümleri uygulanamaması, ertelenememesi ve adli sicil kayıtlarına geçirilmemesi de, hapis cezasından ayrı bir hukukî niteliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Disiplin hapsi, bir suç karşılığı öngörülen hapis cezalarından farklı bir niteliğe sahip olsa da bu iki yaptırım türünün birtakım ortak özelliklerinin bulunduğu ifade edilmesinde gerekmektedir. Bu bakımdan disiplin hapsine sebebiyet verecek davranışların ve bu davranışlar sonucunda öngörülecek disiplin hapis sürelerinin muhakkak kanunla belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca disiplin hapsine yönelik hükmün ancak hâkim kararıyla verilebileceğinin ifade edilmesi gerekir²⁴.

21 İzzet Özgenç ve Cumhur Şahin, *İnfaz Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2022); Mahmut Koca ve İlhan Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık 2022) 578; Mehmet Maden, *İnfaz Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2022) 23.

22 İzzet Özgenç, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık 2022) 896.

23 Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku I* (Seçkin Yayıncılık, 2022) 30.

24 Özgenç/Şahin (n 18) 276.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinin 1. fıkrası hükmünde açıkça düzenlendiği üzere ihtiyati tedbir kararına aykırı davranan veya kararın uygulanmasına dair emre uymayan kişiler hakkında uygulanacak yaptırım altı aya kadar disiplin hapsidir. Şikâyet olunanın tedbir kararının uygulanmasına dair emre uymadığı ya da tedbir kararına aykırı davrandığı tespit edilemezse ise şikâyetin reddine karar verilecektir.

Ele alınması gereken bir diğer husus, mahkemenin madde metninde öngörülen disiplin hapsine karar vermesi hâlinde, disiplin hapsi süresinin hangi hususlar dikkate alınmak suretiyle belirleneceğidir. Zira Kanun'da, kişi hakkında verilecek disiplin hapsinin süresinin altı aya kadar belirlenebileceği düzenlenmiş ancak bu sürenin hangi hususlar dikkate alınarak belirleneceği hususunda kanunda herhangi bir açıklık yoktur. Burada, kanaatimizce, ihtiyati tedbir kararının konusunun ekonomik değeri ve dolayısıyla tedbire uyulmamasından dolayı zarar gören tarafın uğradığı zarar bir ölçüt olabilecektir. Ayrıca tedbire muhalefet sonucunda tedbir konusunun kısmen veya tamamen zayı olup olmaması da disiplin hapsi süresi belirlenirken dikkate alınacak bir ölçüt olabilecektir kanaatindeyiz.

2. İçtima Hükümlerinin Uygulanabilirliği

İhtiyati tedbir kararına muhalefeti oluşturan fiilin aynı zamanda bir suç da oluşturması hâlinde içtima hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı hususu önem arz etmektedir. Yukarıda üzerinde durulduğu üzere disiplin hapsi, bir yaptırım olsa da, bir suç veya kabahat karşılığında değil, yalnızca kamusal bir faaliyetin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmemesi halinde söz konusu olmaktadır. Bu bakımdan suç karşılığı bir ceza değildir. Kabahatler Kanunu (KK) bağlamında bir kabahat de değildir. Dolayısıyla TCK'de ve KK'de yer alan içtimaya dair hükümlerin disiplin hapsi gereken hâllerde uygulanma imkânı söz konusu değildir. Bu nedenden ötürü, ihtiyati tedbir kararına muhalefeti oluşturan bir fiil aynı zamanda bir taraftan suç veya kabahat oluşturuyorsa, her iki yaptırım da ayrı ayrı uygulama alanı bulacaktır.

3. Disiplin Hapsi Kararına İtiraz

a. Genel Olarak

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinin 5. fıkrasında, mahkemenin tedbire muhalefet eden kişi hakkında verdiği disiplin hapsine karşı itiraz yoluna gidilebileceği düzenlenmiştir²⁵. Disiplin hapsi kararına karşı başvurulabilecek itiraz yolu, medenî usûl hukuku bakımından dar anlamda kanun yolu değildir²⁶. Zira itiraz yolu bakımından, kanun yollarının aktarıcı ve erteleyici

25 “...disiplin hapsine ilişkin verilen karara karşı itiraz yasa yolu mevcut olmakla, ilk derece Mahkemesi tarafından verilen iş bu kararın istinafa tabi kararlardan olmadığı emredici yasa hükmü gereğidir...”, İstanbul BAM 44. HD, E 2020/1242, K 022/1608, 22.11.2022. Aynı yönde: İstanbul BAM 44. HD, E 2020/416, K 2021/738, 24.06.2021; İstanbul BAM 44. HD, E 2020/1372, K 2023/142, 23.02.2023.

26 “...Somut olayda talep, 6100 Sayılı HMK'nın 398.maddesi gereğince ihtiyati tedbire muhalefet nedeniyle disiplin hapsi verilmesi talebine ilişkindir. 6100 Sayılı HMK'nın 341. maddesinde hangi tür kararlara karşı istinaf yoluna başvurulacağı belirtilmiş olup ihtiyati tedbire muhalefet nedeniyle disiplin hapsi talebi üzerine verilen kararlara karşı istinaf yasa yolu öngörülmemiştir. Kaldı ki ihtiyati tedbire muhalefet nedeniyle disiplin hapsini düzenleyen 6100 Sayılı HMK'nın 398/1-

etkisinden bahsedilemez. Esasen CMK'nin 267. vd. maddelerinde yer alan itiraz kanun yoluna benzer bir düzenleme olsa da, bu düzenlemenin uygulanma imkânı söz konusu değildir. Dolayısıyla bu maddede yer alan itirazın kanun yolu niteliğine sahip olmadığı, ancak itirazın hukukî çare niteliğine sahip olduğun belirtilmesi gerekir. İhtiyati tedbir kararına muhalefet sonucunda verilen karara karşı itirazın, kararın taraflara tefhim veya tebliğinden itibaren bir hafta içinde yapılması gerekmektedir.

Üzerinde durulması gereken bir diğer husus, itirazın yanlış merciye iletilmesi durumunda ne olacaktır. Başvurunun yanlış merciye yapılması hâlinde bu durumun başvuruyu geçersiz kılıp kılmayacağına dair bir düzenleme söz konusu değildir. Ancak bunun, süresi içerisinde yapılan bir başvurunun mevcut olması hâlinde ilgili başvurunun yanlış merciye iletilmiş olmasının bireyin itiraz hakkını kullanamayacağı anlamına gelmemesi gerekir. Zira bireyin yanlış merciye başvurusuyla başvuru hakkını kaybedeceğinin kabulü, hak arama hürriyetinin ve mahkemeye erişim hakkının ihlali anlamına da gelecektir. Bu bakımdan aksi bir düşünce Anayasa'nın 36 ve 40. maddelerine de aykırılık teşkil edecektir.

Türk hukukunda kanun yollarında yanılmanın mevcudiyetinin kişinin başvuru hakkını elinden almayacağı hususu ceza muhakemesi hukuku bakımından CMK'nun 264. maddesinde ve medenî usûl hukuku bakımından 28.04.2023 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararıyla²⁷ kabul edilmiştir. Her ne kadar ilgili düzenlemenin niteliğinin kanun yolu olarak kabul edilmeyeceği ifade edilse de, hukukî çare niteliğinde olan itiraz başvurusunun yanlış merciye yapılması hâlinde CMK 264. madde ve 28.04.2023 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararının kıyasen uygulanabileceğinin ve kişinin yanlış başvurusu sebebiyle başvuru hakkını kaybetmemesi gerektiğinin ifade edilmesi gerekir.

Son belirtilecek husus ise başvurunun yanlış merciye yapıldığı tespitinde ilgili mercinin ne şekilde hareket etmesi gerektiğidir. Bu hâlde yapılan başvuruya da kendisinin yanlış merci olduğunu gören mercinin derhal itiraz incelemesini yapamaya muktedir olan görevli ve yetkili merciye göndermesi gerekecektir.

1. cümlesinin yasa yolu denetimi öngörmemesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'nce iptaline karar verilmiştir. Bu durumda, ihtiyati tedbire muhalefet sebebiyle disiplin hapsi talebi üzerine verilen kararlara karşı istinaf yasa yolu öngörülmediğinden istinafi kabil olmayan karara yönelik verilen istinaf dilekçesinin, 6100 Sayılı HMK'nın 341. maddesi gereğince reddine karar verilmesi gerekmektedir...”, İstanbul BAM 44. HD., E 2020/416, K 2021/738, 24.06.2021; “...Tedbire muhalefet eyleminden söz edebilmek ve gerçekleştiğini kabul edebilmek için öncelikle ihtiyati tedbir kararının usulüne uygun şekilde tebliğ edilmesi gerekir. Haberdar olunmayan, geçici hukuki koruma konusu İhtiyati tedbire muhalefetten, rutin bankacılık işlemleri nedeniyle ihlalinden, yasanın ifadesi ile muhalefetinden söz edilemez. Aksi halde, bankacılık kanunu kapsamında bankanın olası zararından sorumlulukları doğabilecektir. Emsal, Yargıtay nin 2016/12007 Esas, 2017/6860 Karar ve 12.10.2017 tarihli ilamında, tedbire muhalefet suçunun gerçekleşebilmesi için borçlunun adresine kararın usulüne uygun şekilde tebliğ edilmesi gerekeceği, cezaların şahsiliği ilkesi prensibi gereğince tedbir kararının bizzat adı geçen kişilere tebliğ zorunlu olduğu, HMK 398. maddesi uyarınca tedbire muhalefet suçunun oluşabilmesi için İhtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uyulmaması veya tedbir kararına muhalefet edilmesi gerektiği vurgulanmıştır...”, İstanbul BAM 17. HD., E. 2019/426, K 2019/849, 02.05.2019.

27 Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu, 28.04.2023 Tarih, 2021/5 ve 2023/2 Esas No'lu Kararı.

b. İtiraz Mercii

Hukukî çare niteliğindeki, ihtiyati tedbire muhalefet nedeniyle verilen karara karşı itiraz, hükmü veren mahkemenin o yerde birden fazla dairesinin bulunması hâlinde numara olarak kendisinden sonra gelen dairesine yapılacaktır. Kararı veren mahkeme son numaralı daire ise o yerdeki bir numaralı daireye başvurulması gerekmektedir. Ancak hükmü veren mahkemenin o yerde tek dairesi bulunması hâlinde itiraz başvurusunun en yakın yerdeki aynı düzey ve sıfattaki mahkemeye yapılması gerekir. Görüldüğü üzere hukukî çare niteliğine sahip olan itiraz yoluna başvuru, benzer olduğu CMK'nin 267. maddesi ve devamında düzenlenen kanun yolu niteliğine sahip olan itirazdan farklı olarak, itiraza konu kararı veren merciiye değil, doğrudan itirazı inceleyecek itiraz mercine yöneltilmelidir. Bu noktada ifade etmek gerekir ki, itiraz başvurusunda itirazın CMK'deki itiraz kanun yolunda olduğu gibi kararı veren merciiye yapılması daha uygun olurdu. Bu halde mercinin, kendi kararını gözden geçirme imkânına sahip olması ve ancak kendi kararını düzeltmemesi hâlinde dosyayı itiraz mercine gönderecek olması iş yükü bakımından katkısı olurdu. Ayrıca başvuruda bulunacak tarafların doğru merciiye başvurusu noktasında çıkabilecek sorunların da önüne geçebilecektir. Kaldı ki, yanlış merciiye yapılacak bir başvuru sırf bu sebepten kişinin hak kaybına uğrayacağı anlamına gelmemektedir.

c. İtiraz Süresi

Mahkemenin disiplin hapsine veya disiplin hapsi ile cezalandırılma talebinin reddine dair verdiği karara karşı, taraflar, kararın tefhim veya tebliğinden itibaren bir hafta içinde itiraz yoluna gidebileceklerdir (HMK m. 398, f. 5)²⁸. Bu süre hak düşürücü bir süre olup, sürenin geçmesiyle itiraz yoluna başvuru imkânı kalmayacaktır. Ancak sürenin elde olmayan nedenlerle geçilmiş olması hâlinde, itirazın süresi içinde yapılamamasına sebep olan engelin ortadan kalkmasından itibaren iki hafta içinde eski hâle getirme talep edilebilecektir. Yapılacak başvuruda eski hâle getirme talebinin dayandığı nedenler ve dayanaklarının gösterilmesi gerekmektedir. Ayrıca eski hâle getirme talebiyle birlikte süresinde yapılamayan itiraz başvurusunun da yapılması gerekmektedir.

28 “...İhtiyati tedbire muhalefetin cezasını düzenleyen HMK'nun 398/1.fıkrasının 1.cümlesi Anayasa Mahkemesi'nin 20/02/2019 tarihli resmi gazetede yayınlanan ve yayımından 9 ay sonra yürürlüğe girecek olan 2018/1 Esas, 2018/83 Karar sayılı 11/07/2018 tarihli kararıyla iptal edilmekle birlikte istinaf inceleme tarihinde yürürlükte bulunan mevzuat kapsamında yapılan değerlendirme sonunda; her ne kadar başvuru dosyası dairemize intikal ettirilmiş ise de, Yargıtay 'nin 09/05/2016 tarih ve 2015/10588 Esas 2016/5174 Karar sayılı kararı ile HMK'nun 398.maddesi kapsamında disiplin hapsi cezası talep ve şikayetleri üzerine hukuk mahkemeleri tarafından verilecek kararlara karşı yapılacak başvurularda inceleme merciiinin İstinaf Mahkemesi Hukuk Dairesi olmadığı, bu tür kararların CMK'nun 268.maddesi gereği itiraza tabi olduğu, somut olayda itirazın öncelikle ihtiyati tedbir kararını veren ve disiplin cezası verilmesi talebine ilişkin şikayeti inceleyen hukuk mahkemesince incelenmesi ve eğer hukuk mahkemesi itirazı yerinde görüp kararını düzeltmez ise itiraz hakkında bir karar verilmek üzere dosyanın 5271 sayılı CMK'nun 268/3-c maddesinde gösterilen mahkemeye gönderilmesi gerekir. Söz konusu mahkeme kararı istinafa tabi olmadığından istinaf talebinin reddi gerekmiş ve aşağıdaki hüküm kurulmuştur.Hal böyle olunca usul ve yasaya uygun olan ilk derece mahkemesi kararına yönelen davacı vekilinin istinaf taleplerinin reddi gerekmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur...”,İstanbul BAM 16. HD, E 2017/4790, K 2020/990, 10.06.2020.

d. İtiraz İncelemesi

Süresi içerisinde yapılan itiraz başvurusunun yetkili merci tarafından bir haftalık süre içinde inceleneceği kanunda açık bir şekilde belirtilmiştir. Ancak yapılacak incelemeye dair detaylı bir düzenleme söz konusu değildir. Dolayısıyla yapılacak incelemenin duruşmalı olup olmayacağı, tarafların dinlenip dinlenmeyeceği hususlarında herhangi bir açıklık söz konusu değildir. Kanaatimizce boşlukların doldurulması gerekmektedir. Her ne kadar kanun hükümlerinin aynı şekilde kaleme alınması söz konusu olmasa da, ilgili düzenlemelerin büyük oranda CMK'deki mevcut itiraz kanun yoluna dair düzenlemelerden etkilenerek kaleme alındığı ortadadır. Bu nedenle CMK'de yer alan düzenlemeler kıyasen dikkate alınabilir. Bu kapsamda CMK'nin 271. maddesinin kıyasen uygulanması ve bunun sonucu olarak; mercinin incelemeyi kural olarak duruşma açmadan dosya üzerinden yapabileceği ve ancak gerektiğinde tarafları dinlemek için duruşma açabileceğinin kabulü yerinde olur.

e. İtiraz Mercii Kararı

İtiraz mercinin kararı bir haftalık süre içinde vermesi gerekmektedir. Bu süre düzenleyici bir süre olup, sürenin aşılmasına bağlanan hukukî bir sonucun olmadığı ifade edilmesi gerekir. Kaldı ki usul hukukunda, mahkemelere yönelik olarak belirlenen sürelerle uyulmamasının bir hukukî yaptırımını yoktur²⁹.

Yapılacak inceleme sonucunda merci öncelikle itirazın yerinde olup olmadığına karar vermelidir. Bu bakımdan itirazı yapan kişilerin, itiraza başvurmaya yetkili olan kişilerden olup olmadıkları, itiraza başvurmaya yetkili kişiler olması hâlinde ise itirazı süresi içinde yapıp yapmadıklarının incelenmesi gerekir. Akabinde ise tarafların esasa dair ileri sürdükleri hususların incelenmesi gerekir. Mercinin görüşünün itirazın yerinde olmadığı yönünde olması hâlinde, itirazın reddine karar verilecektir. Ancak mercinin itirazın haklı olduğuna kanaat getirmesi hâlinde, itirazın kabul etmesiyle birlikte esasa dair de bir karar vermesi gerekmektedir.

Kanun koyucunun mercinin kararına dair belirttiği son husus, kararın kesin olduğudur. Diğer bir deyişle, itiraz üzerine verilen kararlar kesin nitelikte olacak ve kararlara karşı kanun yoluna veya başka hukukî çarelere başvurulamayacaktır. Bu noktada tartışılması gereken husus, disiplin hapsine yönelik kararın ilk defa itiraz merci tarafından verilmesi hâlinde ne şekilde hareket edileceğidir. Esasen kanunî düzenleme açık olup, bu hâlde verilen karar kesindir. Ancak verilen kararın kişinin hürriyetini sınırlayan bir niteliğe sahip olmasından ve ilk defa itiraz merci tarafından verilen bir disiplin hapsi söz konusu olmasından dolayı, istisnâ olarak bu kararlara karşı itiraz yoluna başvurulabileceği yönünde bir düzenleme getirilebilir. Kaldı ki, önemli ölçüde etkilenildiği defaten belirtilen CMK'de tutuklamanın ilk defa itiraz merci tarafından verilmesi hâlinde, istisnâ bir şekilde itiraz kanun yoluna başvuru imkânı olduğu açık bir şekilde düzenlenmiştir. Bu düzenleme de dikkate alınarak, kişinin hürriyetini sınırlayan nitelikte ağır bir karar olan disiplin hapsine ilk defa itiraz

29 Ejder Yılmaz, 'Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler', (2013) 3 Prof. Dr. Aydın Zevkiler'e Armağan 3167, 3184.

merci tarafından hükmedilmesi hâlinde de itiraz edilebileceğine dair bir düzenlemenin getirilmesi yerinde olacaktır kanaatindeyiz.

C. ZAMANAŞIMI

Merci tarafından yapılan yargılama sonucunda kişi hakkında bir yaptırıma hükmedilmesi hâlinde, bu hapsin belirli bir süre içinde infaz edilmesi gerekmektedir. Bu süre zamanaşımı süresi olup, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesi kapsamında kişi hakkında verilecek disiplin hapsinin kesinleşmesinden itibaren iki yıllık süre içinde infaz edilmesi gerekmektedir. Aksi durumda iki yıllık sürenin geçmesiyle birlikte kişi hakkında verilen disiplin hapsi artık infaz edilemeyecektir.

D. DAVANIN DÜŞMESİ VE HAPSİN TÜM SONUÇLARININ ORTADAN KALKMASI

İhtiyati tedbir kararı verilmesine sebep olan esas davanın dava devam ederken ihtiyati tedbire muhalefetten dolayı devam eden davanın düşmesi ve hapsin tüm sonuçlarının ortadan kalkması üç hâlde mümkün olacaktır. Bu hâllerden ilki, tedbir kararına aykırı davranışlara son verilmesidir. İkincisi, tedbir kararının gereğinin yerine getirilmesidir. Üçüncüsü ise yukarıda da değinildiği üzere, şikâyetten vazgeçilmesidir. Bu üç hâlden biri gerçekleşirse, kişi hakkında tedbire muhalefetten dolayı dava açılması hâlinde davanın düşmesi ve yapılan yargılama sonunda disiplin hapsine hükmedilmiş olması, hapsin tüm sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkması bakımından yeterlidir. Ayrıca ihtiyati tedbir kararının etkisi, aksi belirtilmediği takdirde, nihai kararın kesinleşmesine kadar devam edeceğinden, kural olarak nihai kararın kesinleştiği hâllerde ihtiyati tedbir kendiliğinden kalkacaktır. Dolayısıyla artık bu tedbire aykırılığın cezalandırılması söz konusu olamayacaktır³⁰.

E. DİSİPLİN HAPSİNİN İNFAZI

Şartlarının oluşması üzerine hukuk mahkemesi tarafından disiplin hapsine yönelik bir kararın verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi hâlinde infazın Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılacağı, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinin 7. fıkrasında belirtilmektedir. Ancak disiplin hapsine yönelik kararların ne şekilde infaz edileceğine dair esas ve usûller Ceza ve İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin 145. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiştir.

Ceza ve İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin 145. maddesinin 1. fıkrasına göre, mahkeme tarafından verilen disiplin hapsi kararları disiplin hapsine mahsus deftere kaydedilecektir. Devamında ise disiplin hapsinin infazının sağlanması amacıyla on gün içinde Cumhuriyet Başsavcılığına gelmesi için hükümlüye çağrı belgesi gönderilecektir. Bu süre içinde hükümlünün Cumhuriyet Başsavcılığına gelmemesi veya gelmekle birlikte kaçması hâlinde kişi hakkında yakalama emri düzenlenecektir.

30 Ercan (n 18) 19. Ayrıca ihtiyati tedbir kararının kalmış ya da kaldırılmış olsa hâllerinde de bir ceza verilemeyeceği açıktır (Ercan (n 18) 18).

Kişinin çağrı kâğıdı üzerine Cumhuriyet Başsavcılığına teslim olması veya hakkında düzenlenen yakalama emri sonucunda getirilmesinden sonra disiplin hapsi ceza infaz kurumunda infaz edilecektir. Bu infaz sırasında kişinin durumu, kurumda diğer tutuklu ve hükümlülerden farklı olarak disiplin hapsi ve taziyat hapsinde bulunan kişilere özgü ayrı bir kayıt altında tutulur.

Ayrıca belirtilmesi gereken bir diğer durum kişi hakkında verilen disiplin hapsinin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinin 9. fıkrasında belirtilen iki yıllık süre içinde yerine getirilmesi gerekmektedir. Zamanaşımı niteliğindeki iki yıllık süre, kişinin hakkında verilen disiplin hapsinin kesinleşmesinden itibaren başlayacaktır. Bu sürenin geçmesinden sonra her ne kadar hakkında kesinleşmiş disiplin hapsi kararı olsa da, bu kararın infaz edilemeyeceğinin belirtilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. madde hükmünde ihtiyati tedbire muhalefetin cezasına ilişkin düzenleme yer almaktadır. Söz konusu maddenin 7251 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesi hâlinin 1. fıkrasının birinci cümlesi, Anayasa Mahkemesi tarafından 11.07.2018 tarihli bir karar ile iptal edilmiştir. İptal kararının gerekçeleri, ilgili düzenlemenin ihtiyati tedbire muhalefet sebebiyle verilen disiplin hapsi yönünden yapılacak yargılamadaki usûl ve esaslar ile başvurulması mümkün kanun yolları yönünden belirli ve öngörülebilir nitelikte olmadığı ve bu belirsizliğin kişilerin hukukî güvenliği ile hak arama özgürlüklerini zedeleyecek olmasıdır. 2020 yılında 7251 sayılı Kanun ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yapılan değişiklik ile tedbire muhalefetin cezasına dair kapsamlı bir düzenleme yapılmıştır.

Öğretide ihtiyati tedbire muhalefet, suç olarak ele alınmıştır. Ancak kanaatimizce ihtiyati tedbire muhalefet bir suç olarak değerlendirilemez. Zira suç, karşılığında yaptırım olarak hapis cezası ve adli para cezası öngörülen haksızlık olarak tanımlanabilir. Ancak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesi hükmünde düzenlenen ihtiyati tedbire muhalefetin yaptırımını disiplin hapsi olarak kabul edilmiştir. Disiplin hapsi kamusal faaliyetlerde kurallara uyulmasını sağlamak amacıyla uygulanan bir yaptırım türü olup, bir suç karşılığında verilen hapis cezası niteliğine sahip değildir.

Mahkemenin ihtiyati tedbire muhalefet eden kişi hakkında verdiği disiplin hapsi kararına itiraz üzerine verilen karar kesindir. Bu noktada disiplin hapsine yönelik kararın ilk defa itiraz merci tarafından verilmesi hâlinde ne şekilde hareket edileceği hususu önemlidir. Verilen kararın kişinin hürriyetini sınırlayan bir niteliğe sahip olmasından ve ilk defa itiraz merci tarafından verilen bir disiplin hapsi söz konusu olmasından dolayı, istisnâ olarak bu kararlara karşı itiraz yoluna başvurulabileceği yönünde bir düzenleme getirilebilir. Kaldı ki, önemli ölçüde etkilenildiği defaten belirtilen CMK'de tutuklamanın ilk defa itiraz merci tarafından verilmesi hâlinde, istisnâ bir şekilde itiraz kanun yoluna başvuru imkânı bulunmaktadır. Bu düzenleme de dikkate alınarak, kişinin hürriyetini sınırlayan nitelikte ağır bir karar olan disiplin hapsine ilk defa itiraz merci tarafından hükmedilmesi hâlinde de itiraz edilebileceğine dair bir düzenlemenin getirilmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Acar A, *İcra Mahkemeleri Kararlarına Karşı İstinaf Kanun Yolu* (On İki Levha Yayıncılık, 2022).
- Arslan R, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Geçici Hukuki Korumalar Konusunda Getirdiği Yenilikler', (2013) (Özel Sayı) Bankacılar Dergisi, s. 7-27.
- Atalı M, Ermenek İ ve Erdoğan E, *Medenî Usûl Hukuku* (Yetkin Yayınları, 2022).
- Budak A ve Karaaslan V, *Medenî Usul Hukuku* (Adalet Yayınevi, 2017).
- Centel N ve Zafer H, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Beta Yayıncılık, 2018).
- Direnisa E, 'İhtiyati Tedbir Kararına Muhalefet Düzenlemesinin (HMK m. 398) İptal Edilmesi ve İptal Kararının Sonuçları Hakkında Bir Değerlendirme', (2019) 11 (25) Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi, s. 97-176.
- Ercan İ, 'İhtiyati Tedbir Kararına Muhalefet Edenlerin Cezalandırılması (HUMK M. 113/A)', (2003) 11 (1-2) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 9-22.
- Erişir E, *Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri*, (On İki Levha Yayıncılık, 2013).
- Göksu M, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre İhtiyati Tedbirin Uygulanmasını Talep Etme Zorunluluğu' (2015) 2 (16) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 1253-1273.
- Koca M ve Üzülmüş İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık 2022).
- Konuralp C, *İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Tedbirler* (On İki Levha Yayıncılık, 2013).
- Konuralp C, '6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre İhtiyati Tedbirler', (2013) (LXXI) İÜHFİM, s. 225-274.
- Korkmaz R, *Haksız İhtiyati Tedbir ve İhtiyati Hacizden Kaynaklanan Tazminat Davası*, (On İki Levha Yayıncılık, 2020).
- Kuru B, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C. V, (Demir-Demir Yayıncılık, 2001).
- Maden M, *İnfaz Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2022).
- Özekes M, *PekcanitezUsûl Medenî Usûl Hukuku* (On İki Levha Yayıncılık, 2017).
- Özbek V Ö, Doğan K, Bacaksız P ve Tepe İ, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2018).
- Özgenç İ ve Şahin C, *İnfaz Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2022).
- Özgenç İ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık 2022).
- Pekcanitez H, *PekcanitezUsûl Medenî Usûl Hukuku* (On İki Levha Yayıncılık, 2017).
- Pekcanitez H ve Simil C, *İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet* (Vedat Yayıncılık 2017).
- Pekcanitez H, Atalay O ve Özekes M, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 Sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme', 2020 (150), Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s. 247-299.
- Sarısözen M, 'İhtiyati Tedbir Kararlarına Karşı Başvuru Yolu ve İçtihadı Birleştirme Kararı', 2015 2 (16) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 1321-1350.
- Şahin C ve Göktürk N, *Ceza Muhakemesi Hukuku I* (Seçkin Yayıncılık, 2022).
- Şanal G, Börü L ve Kodakoğlu M *İcra ve İflâs Hukuku* (Yetkin Yayıncılık, 2022).
- Tunç Yücel M, *Konkordato Mühletinin Alacaklılar Bakımından Sonuçları*, (On İki Levha Yayıncılık, 2020).
- Yener Ü ve Hakan H, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Seçkin Yayıncılık, 2021).
- Yılmaz E, 'Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler', (2013) 3 Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan, s. 3167-3190.
- Yılmaz E, *Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri* (Yetkin Yayınları, 2001).